

Lappi-sopimus 2026–2029

Luonnos 3

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	3
1. Johdanto.....	3
1.1 Maakunnallinen suunnittelujärjestelmä	3
1.2 Edellisen Lappi-sopimuksen toteutuminen	4
2. Maakuntasuunnitelma: Lappi vuonna 2045+	6
2.1 Tulevaisuustarkastelu	6
2.2 Muuttuvan väestörakenteen hallinta	8
2.3 Lapin positio arktisena alueena	9
2.4 Ylimaakunnallinen yhteistyö.....	10
2.5 Aluerakenteen visiokartta 2045+.....	11
3. Maakuntaohjelman visio 2029	13
4. Missiot vuoteen 2029	13
4.1 Lähtökohtana kestävän kehityksen tavoitteet	13
4.2 Kestävästi menestyvä Lappi	15
4.3 Vetovoimainen Lappi.....	17
4.4 Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi	19
4.5 Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi.....	21
4.6 Yhteinen Lappi.....	23
5. Toimeenpano ja seuranta.....	24
LIITE 1: Saamelaiskulttuuriosio	25
LIITE 2: Tiivistelmä ympäristöselostuksesta	25

Tiivistelmä

(Visuaalinen kuvaus sisällöstä)

1. Johdanto

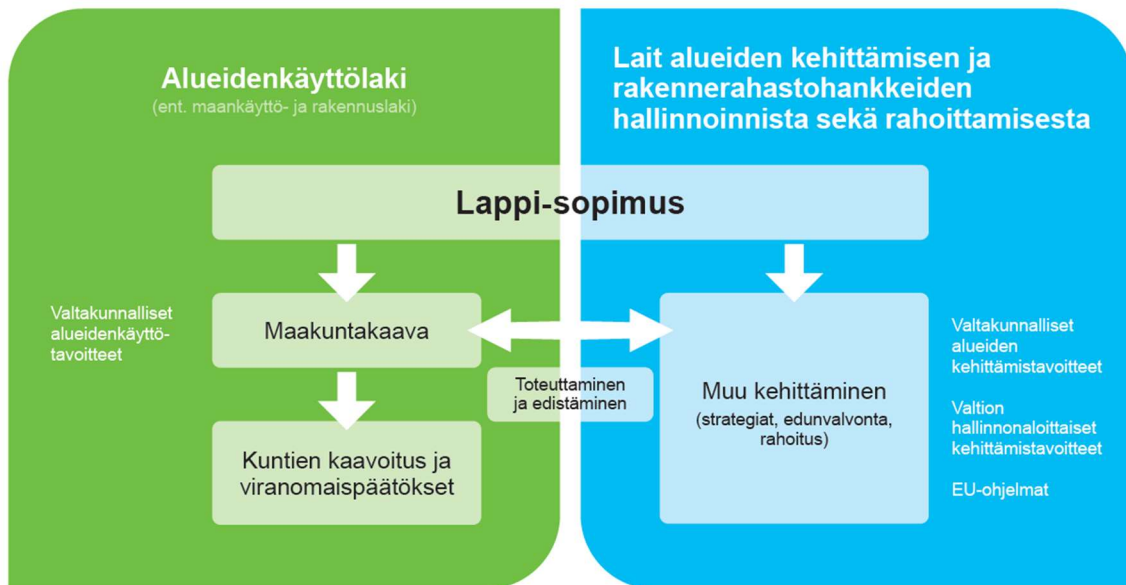
1.1 Maakunnallinen suunnittelujärjestelmä

Maakunnan suunnittelujärjestelmä muodostuu lakisääteisistä maakuntasuunnitelmasta, maakuntaohjelmasta ja maakuntakaavasta (kuva 1). Valtioneuvosto päättää hallituskausittain valtakunnallisista alueiden kehittämisen painopisteistä (aluekehittämispäätös), jotka huomioidaan maakuntasuunnitelman ja -ohjelman laatimisessa.

Maakuntasuunnitelma on vähintään kymmenen vuoden päähän tulevaisuutta luotaava strategia, joka määrittelee maakunnan pitkän aikavälin aluerakennevision ja tavoitteet. Neljäksi vuodeksi laadittava maakuntaohjelma täsmentää em. tavoitteet, konkretisoi toimenpiteitä niiden saavuttamiseksi ja suuntaa rahoitusta.

Maakuntakaava on yleispiirteinen alueiden käytön suunnitelma, jossa osoitetaan alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet sekä osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Lapissa maakuntakaavoitusta on aikaisemmin tehty alueen laajuuden takia seuduittain noin 15 vuoden sykleissä. Jatkossa tavoitteena on siirtyä osa-alueittaisesta maakuntakaavoituksesta vaihemaakuntakaavoitukseen, jossa Lapin voimassa olevat maakuntakaavat päivitetään kolmella koko maakunnan kattavilla vaihemaakuntakaavoilla. Lisäksi on mahdollista laatia erillisiä vaihemaakuntakaavoja.

Lapissa maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan nimellä Lappi-sopimus. Asiakirjan liitteeksi laaditaan myös saamelaiskulttuuriosio. Lappi-sopimuksen toteutumista arvioidaan vähintään kahden vuoden välein toteutettavan väliarvioinnin kautta. Lisäksi maakuntaohjelmasta laaditaan arviointi ohjelmakauden päättyessä.

Kuva 1. Maakunnan suunnittelujärjestelmä

1.2 Edellisen Lappi-sopimuksen toteutuminen

Edellisen, vuosille 2022–2025 sijoittuneen Lappi-sopimuksen toteutumista on arvioitu kahteen otteeseen. Vuoden 2024 keväällä toteutetussa väliarvioinnissa keskityttiin arktisen talouden ja saavutettavuuden painopisteisiin, ja alkutalvesta 2024 toteutettiin koko maakuntaohjelman kattava arviointi.

Lappi-sopimuksen väliarvioinnissa arktisen talouden ja saavutettavuuden arvioitiin kehittyneen merkittävästi johtuen mm. Lapin investointipotentiaalin kasvusta ja toteutuneista investoinneista sekä geopolittisen tilanteen muutoksista.

Lapissa on toteutettu ja suunnitteilla investointeja erityisesti uusiutuvaan energiaan, vihreää siirtymää edistävään tuotantoon, kaivostoimintaan ja matkailuun liittyen. Lapin Green Deal -tiekartta ja vihreän siirtymän jaosto ovat edistäneet vihreää siirtymää. Kasvua on hidastanut osaavan työvoiman puute, jota on pyritty ratkaisemaan laatimalla ja toteuttamalla Osaavan työvoiman saatavuuden toimenpideohjelmia.

Liikenne- ja logistiikkayhteydet ovat parantuneet TEN-T kattavan verkon laajentumisen myötä. CEF rahoitusta on saatu useisiin liikennehankkeisiin, kuten Tornio-Laurila radan sähköistykseen, vt. 29:n Tornion sillan peruskorjaukseen ja vt. suunnitteluun. Lisäksi lentoliikenne Lapin lentoasemille on kasvanut, mikä on tukenut matkailun vahvaa kasvua.

Muiden painopisteiden tavoitteiden toteutumisessa havaittiin sekä onnistumisia, mutta myös kehittämistarpeita. Tärkeimmät kehitettävät asiat löytyvät hyvinvoinnin ja peruspalvelujen turvaamisen sekä ilmastonmuutoksen hillinnän ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen painopisteistä.

Numeraalisten tunnuslukujen näkökulmasta Lapin kehitys on ollut vahvaa viimeisten viiden vuoden aikana (vrt. indikaattoritalo s. X). Väestönkasvu on niukasti positiivisen puolella, johtuen ulkomaalaisten määrän kasvusta. Yritysten toimipaikkojen ja työpaikkojen lukumäärä on kasvanut, mikä ei kuitenkaan ole heijastunut suoraan henkilöstön määrän kasvuna. Tämä johtuu todennäköisesti tilastoinnista, jossa vuokratyövoimaa ei huomioida.

Nuorisotyöttömyys on kuitenkin vähentynyt ja työllisyysaste kasvanut. BKT/asukas on kehittynyt positiivisesti, Lapin investointipotentiaali on kasvanut ja myös TKI-panostusten tärkeys on huomattu.

Lappi-sopimuksen 2022–2025 toteutumista kokonaisuutena arvioitiin syksyllä 2024. Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen, toimeenpanon onnistumiseen ja siihen, miten maakuntaohjelma toimi osana aluekehittämisen ohjausjärjestelmää. Arvioinnin kokosi Owal group.

Arvioinnissa tunnistettiin, että Lappi-sopimuksella on tärkeä rooli maakunnan kehittämisen ohjaamisessa ja aluekehityksen johdonmukaisuuden vahvistamisessa. Lappi-sopimus heijasteli hyvin alueen erityispiirteitä, kuten arktista osaamista ja teollisuutta, kansainvälisen matkailun painottumista, uusiutuvan energian ja kiertotalouden ratkaisuja, sekä saamelaiskulttuuria. Asiakirja määritteli maakunnan yhteisen tahtotilan ja suuntaviivat tulevaan ja tuki maakunnan edunvalvontaa.

Lappi-sopimus koettiin kuitenkin liian laajaksi ja sen ei nähty mahdollistavan riittävästi reagointia toimintaympäristön muutoksiin. Jatkossa maakuntaohjelmassa tulisi huomioida aikaisempaa enemmän muun muassa turvallisuuden, kriisinkestävyyden ja huoltovarmuuden teemoja. Lappi-sopimuksen kehittämiseksi annettiin neljä suositusta:

1. Painopisteiden määrää tulisi vähentää ja terävöittää kohdentamalla niitä Lapin erityispiirteisiin ja vahvuuksiin sekä huomioimalla teemat, joita on keskeisintä kehittää.
2. Maakuntaohjelman joustavuutta tulisi lisätä, jotta se vastaisi paremmin toimintaympäristön muutoksiin.
3. Maakuntaohjelman tunnettuutta ja seurantaa tulisi vahvistaa
4. Maakuntaohjelman laadinnassa ja toimeenpanossa tulisi vahvistaa toimialat ylittävää yhteistyötä ja ennakkointia

2. Maakuntasuunnitelma: Lappi vuonna 2045+

2.1 Tulevaisuustarkastelu

Lapin pitkän aikavälin kehittämisen ja Lappi-sopimuksen laatimisen pohjaksi toteutettiin tulevaisuustarkastelu, jossa tunnistettiin kehitykselle keskeisiä muutostekijöitä. Tulevaisuustarkastelun tavoitteena oli ennakoida toimintaympäristön todennäköistä kehitystä, tehdä johtopäätöksiä ja hahmottaa strategisia toimenpiteitä toivottavan kehityksen aikaansaamiseksi. Tulevaisuustarkastelun avulla pohjustettiin vision ja missioiden määrittelyä.

Merkittävimpiä tulevaisuutta muokkaavia muutostekijöitä arvioitiin olevan viisi ja niiden vaikutuksista tunnistettiin sekä uhkia että mahdollisuuksia. Tunnistetut muutostekijät ja niistä vedettävät johtopäätökset ovat:

1. Väestön ikääntyminen ja väheneminen

- Palveluiden järjestäminen ja rahoitus on turvattava muuttuvassa väestörakenteessa
- Alueen veto- ja pitovoimaa on vahvistettava houkuttelemalla uusia asukkaita ja osaajia
- Ikääntyvän väestön osaaminen ja kokemus on nähtävä voimavarana työelämässä
- Työvoimapula vaatii monimuotoisia ratkaisuja kuten työurien pidentämistä ja maahanmuuton edistämistä
- Yritysten sukupolven- ja omistajanvaihdokset sekä osaamisen siirtymä ovat keskeisiä tekijöitä elinkeinotoiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi
- Yhteisöllisyyden ja eri sukupolvien välisen vuorovaikutuksen tukeminen on tärkeää
- Nuorten näkökulma tulevaisuuden kehityksessä on huomioitava

2. Ilmastonmuutos

- Ilmastonmuutos uhkaa Lapin herkkää luontoa
- Matkailun ja muiden luontopohjaisten elinkeinojen tulevaisuus vaatii uusia strategioita – ympärivuotinen matkailu ja ekologisesti kestävät ratkaisut nousevat avainasemaan
- Maa- ja metsätalous muuttuu – kasvukaudet pitenevät, mutta samalla lisääntyvät vieraslajit ja kasvitaudit voivat tuoda haasteita
- Infrastrukturi ja rakentaminen on sopeutettava uusiin olosuhteisiin – ilmaston ääri-ilmiöihin varautuminen on tärkeää
- TKI-toimintaan panostaminen voi auttaa sopeutumisessa ja uusien ratkaisujen kehittämisessä – ilmastoratkaisut voivat synnyttää uutta yrittäjyyttä ja työpaikkoja
- Teknologian ja digitalisaation kehityksellä on tärkeä rooli ilmastonmuutoksen hallinnassa ja mahdollisuuksien hyödyntämisessä

- Lapin brändiä kestävä kehityksen edelläkävijänä on vahvistettava – ekologisuus voi olla kilpailuvaltti elinkeinoelämässä

3. Arktisen alueen geopolittisen merkityksen kasvu

- Lapin tulee vahvistaa rooliaan arktisena toimijana ja arktisten olosuhteiden osaajana – Arktisen alueen kehittämisessä ja sitä koskevissa keskusteluissa tulisi olla mukana
- Arktisen TKI-toiminnan kärkeä ovat mm. arktinen tutkimus, kylmä- ja talvitestaus sekä kaksoiskäyttö ja kaksoiskehittäminen, jotka edistävät koko Suomen TKI-strategiaa.
- Liikenneinfrastruktuurin kehittämiseen ja saavutettavuuden parantamiseen tulee panostaa – Investointien saaminen edellyttää hyviä yhteyksiä sekä kotimaahan että kansainvälisesti
- Kriittisten mineraalien hyödyntämisessä on löydettävä tasapaino – Luonnon ja muiden elinkeinojen suojelu on huomioitava kaivosalan kasvun rinnalla
- Lappi ei saa jäädä vain resurssilähteeksi – On tärkeää varmistaa, että luonnonvarojen hyödyntäminen hyödyttää aluetta ja sen asukkaita pitkäjänteisesti
- NATO-jäsenyyden mukanaan tuomat muutokset vaativat varautumista – Huoltovarmuus, infrastruktuuri ja turvallisuussuunnittelu on päivitettävä uuteen tilanteeseen sopivaksi
- Läntistä rajayhteistyötä ja kansainvälisiä kumppanuuksia on vahvistettava – Pohjoismainen ja eurooppalainen yhteistyö voivat tuoda rahoitusmahdollisuuksia ja vahvistaa alueen asemaa
- Suomen, Ruotsin ja Norjan välinen yhteinen pohjoinen alue ja sen verkostot vahvistuvat kaikilla tasoilla
- Huoltovarmuuden ja resilienssin kasvattaminen on tärkeää, ja siinä on huomioitava myös yhteisöllisyyden ja kulttuurin merkitys

4. Kilpailu osaavasta työvoimasta

- Kilpailukykyisen työmarkkinan edellytyksenä on monipuolinen elämänlaatu – Yhteisöllisyys, asuminen, perheiden palvelut ja vapaa-ajan mahdollisuudet ovat yhtä tärkeitä kuin itse työpaikat.
- Maahanmuutto ja kansainvälistyminen ovat välttämättömiä – Työvoimapulan ratkaiseminen edellyttää panostamista osaajien houkutteluun, nopeampaa kotouttamista ja kansainvälisiä rekrytointeja
- Ympäri vuotisen työn ja joustavien työmallien kehittäminen – Sesonkityön rajoitteita voidaan purkaa joustavilla työskentelymalleilla ja osa-aikayrittäjyydellä
- Lapin brändin ja houkuttelevuuden kehittäminen on keskeistä – Työvoimaa houkuteltaessa alueen on panostettava siihen, miten Lapissa asuminen ja työskentely koetaan
- Lappi-brändin toimeenpanoon sekä konkreettiseen houkuttelevuuden kehittämiseen tulee luoda selkeä, uusi toimintamalli
- Asuntopula ja saavutettavuus ovat ratkaisevia tekijöitä – Ilman kohtuuhintaista asumista ja hyviä kulkuyhteyksiä työvoiman houkuttelu ja pysyvyys vaikeutuvat

- Lapin yhteisöjen on oltava avoimia uusille tulijoille – Integroitumisen helpottaminen ja kulttuurinen vastaanottavaisuus ovat tärkeitä työvoiman pysyvyyden kannalta
- Kulttuurin rooli yhteisöllisyyden ja alueen vetovoiman vahvistamisessa on merkittävä

5. Alueiden eriarvoistuminen

- Lapin kehityksen on oltava alueellisesti tasapainoista – Suuret keskuksset eivät yksin voi pitää koko maakuntaa elinvoimaisena, vaan kehityksen on ulotuttava myös pienempiin kuntiin
- Rahoituksen on suuri merkitys aluekehitykselle:
 - A. Lapilla on vahvat perusteet EU:n koheesiorahoituksen saamiselle. Pohjoisten perifeeristen alueiden kilpailukykyä on jatkossakin tasattava koheesiorahoituksella.
 - B. Valtionrahoituksella on taattava riittävät toimintaedellytykset kaikille alueen kunnille.
 - C. Yksityisten investointien merkitys jatkossa kasvaa ja investointeja on tärkeää houkutella laajasti eri kuntien alueelle.
- Digitalisaation mahdollisuudet on hyödynnettävä – Digipalvelut ja etätö voivat vähentää alueellisia eroja ja mahdollistaa monipaikkaista elämää
- Elinkeino toiminnan hyötyjen tulisi tukea koko maakuntaa, ei vain suurimpia keskuksia
- Yhteistyö ja älykäs erikoistuminen ovat avainasemassa – Kuntien yhteistyö ja alueiden omien vahvuuksien hyödyntäminen voivat tasoittaa eriarvoistumiskehitystä
- Eriarvoistumisen torjuminen edellyttää pitkäjänteistä suunnittelua ja yhteistyötä

2.2 Muuttuvan väestörakenteen hallinta

Viimeisimmät väestöennusteet ovat todenneet Lapin väestön vähenevän vuoteen 2040 mennessä, erityisesti nuorten ja työikäisten osalta. Ainoastaan muutama Lapin kunta ennustetaan väestölisäystä. Väestö myös ikääntyy ja sen myötä palvelutarve kasvaa. Synkistä ennusteista huolimatta Lapin kehitys on kuitenkin muutaman viime vuoden ajan kulkenut toiseen suuntaan: Väestön määrä on hieman kasvanut, elinvoimaa ja vetovoimaa kuvaavat indikaattorit ovat positiivisia, investointeja suunnitellaan ja matkailu kasvaa. Väestöennusteet on siis mahdollista kääntää positiivisiksi, mutta se vaatii toimenpiteitä paitsi Lapissa myös kansallisesti. Lisäksi on syytä tunnistaa, että tulevaa väestökehitystä määrittävät ennen kaikkea työperäinen maahanmuutto ja menestyminen kansainvälisessä osaaja- ja työvoimakilpailussa.

Lappi-sopimuksessa väestökehitykseen vaikuttavia tavoitteita ja toimenpiteitä sisältyy erityisesti seuraaviin missioihin: 1. Kestävästi menestyvä Lappi, 2. Vetovoimainen Lappi ja 3.

Yhteinen Lappi. Keskeisimmät tavoitteet ja toimenpiteet väestökehityksen kääntämiseksi positiiviseen suuntaan voidaan tiivistää seuraavasti:

- Lapin investointipotentiaalin realisoituminen ja siihen liittyviin työvoimatarpeisiin vastaaminen
- Pohjoisen ohjelman toimeenpano
- Lapin maahanmuuttostrategian 2030+ toimeenpano
- Lapin veto- ja pitovoiman kasvattaminen, sekä niistä viestiminen
- Asuntopolitiikan ratkaiseminen
- Peruspalvelujen turvaaminen
- Nuorten hyvinvointiin panostaminen
- Monipaikkaisuuden ja etätyömahdollisuuksien edistäminen

2.3 Lapin positio arktisena alueena

Arktisuus ja kansainvälisyys ovat luonnollinen osa lappilaisten arkea kaikilla elämän osa-alueilla. Lappilaiset ovat toiminnassaan sopeutuneet ympäröivään luontoon ja arktisiin olosuhteisiin. Lapissa on myös Euroopan unionin ainoa virallisesti tunnustettu alkuperäiskansa, saamelaiset. Lappi haluaa toimia aktiivisesti arktisen alueen yhteistyössä, edistää alueen kestävästä kehityksestä ja profiloitua arktisten olosuhteiden huippuosajana.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on merkittävästi muuttanut arktisen alueen geopoliittista tasapainoa, mikä heijastuu suoraan Lapin strategiseen asemaan. Muutoksilla on vaikutuksia mm. kokonaisturvallisuuteen, sotilaalliseen liikkuvuuteen, huoltovarmuuteen, pohjoismaiseen yhteistyöhön, elinkeinojen kehittämiseen ja saavutettavuuteen. Uudessa tilanteessa Suomi ja Lappi ovat monella tapaa kansainvälisen politiikan keskeisiä alueita.

Muutokset arktisella alueella tuovat mukanaan sekä mahdollisuuksia että uhkia Lapin aluekehitykselle. Puolustusteollisuus on kasvussa, mikä heijastuu Lapissa positiivisesti erityisesti logistiikka- ja konepajateollisuuteen, sekä TKI-toimintaan ja palvelusektorille. Aktiivinen puolustusyhteistyö hyödyttää välillisesti myös matkailualaa. EU:n uudet rahoitusmahdollisuudet tuovat uusia kumppanuuksia ja yhteishankkeita. Huoltovarmuuden ja sotilaallisen liikkuvuuden parantamiseksi kehitetään saavutettavuutta ja erityisesti läntisiä yhteyksiä kuten raideliikennettä eurooppalaisella raideleveydellä ja tieyhteyksiä, mikä palvelee myös elinkeinojen kehittymistä. Pohjoismainen yhteistyö tiivistyy entisestään. Uhkana voidaan nähdä mahdollinen sotilaallisen jännitteen lisääntyminen, mikä voi heikentää alueen turvallisuutta ja vähentää investointihalukkuutta. Lisäksi ilmastonmuutos vaikuttaa arktisen alueen ekosysteemeihin, mikä voi vaikeuttaa perinteisten elinkeinojen harjoittamista.

Arktisen alueen kehittäminen perustuu kansainväliseen yhteistyöhön hallinnon eri tasoilla. Keskeisin yhteistyöfoorumi on vuonna 1996 perustettu valtioiden välinen Arktinen neuvosto,

jonka syntyprosessi alkoi 1991 Lapista. Sen tavoitteena on edistää yhteistyötä, koordinointia ja kanssakäymistä arktisten valtioiden, arktisten alkuperäiskansojen ja arktisen alueen asukkaiden kesken.

Arktisen neuvoston lisäksi arktista politiikkaa tehdään EU-tasolla, kansallisesti ja alueidenvälisesti. Vuoden 2025 aikana laaditaan Suomen johdolla Suomen, Ruotsin ja Norjan yhteinen Pohjoisten alueiden strateginen ohjelma. Sen tavoitteena on määritellä Norjan, Ruotsin ja Suomen Pohjoisen ohjelmien ja strategioiden väliselle yhteistyölle kansalliset ja alueelliset tasot sisältävä kokonaisrakenne, edistää ohjelmissa mainittujen asioiden koordinaatiota ja tukea alueiden välistä yhteistyötä.

Lappi tekee aktiivisesti yhteistyötä muiden pohjoismaiden alueiden kanssa varmistaakseen arktisen alueen sosiaalisesti, taloudellisesti, ekologisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Lappi on mukana myös Perifeeristen merellisten alueiden liiton (CPMR) alaisessa Itämeren komissiossa, jossa on myös arktisten asioiden työryhmä.

2.4 Ylimaakunnallinen yhteistyö

Aluekehittäminen on korkeaan osaamiseen perustuvaa verkostomaista toimintaa, jossa korostuu kumppanuus ja aluelähtöisyys sekä rajat ylittävä verkostomainen toiminta. Pohjois-Suomen yhteistyöhön kuuluvat Lapin, Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnat. Tällä yli puolen Suomen pinta-alasta kattavalla alueella asuu runsaat 700 000 ihmistä.

Pohjois-Suomen maakuntaohjelmissa tunnistetaan yhteistyön ja yhteyksien kehittämistarve. Yhteistyön tavoitteena on Pohjois-Suomen mahdollisuuksien hyödyntäminen erityisesti taloudellisen kasvun, alueellisen elinvoiman, investointien vauhdittamisen, osaamisen kehittämisen ja työvoiman saatavuuden näkökulmista.

2.5 Aluerakenteen visiokartta 2045+

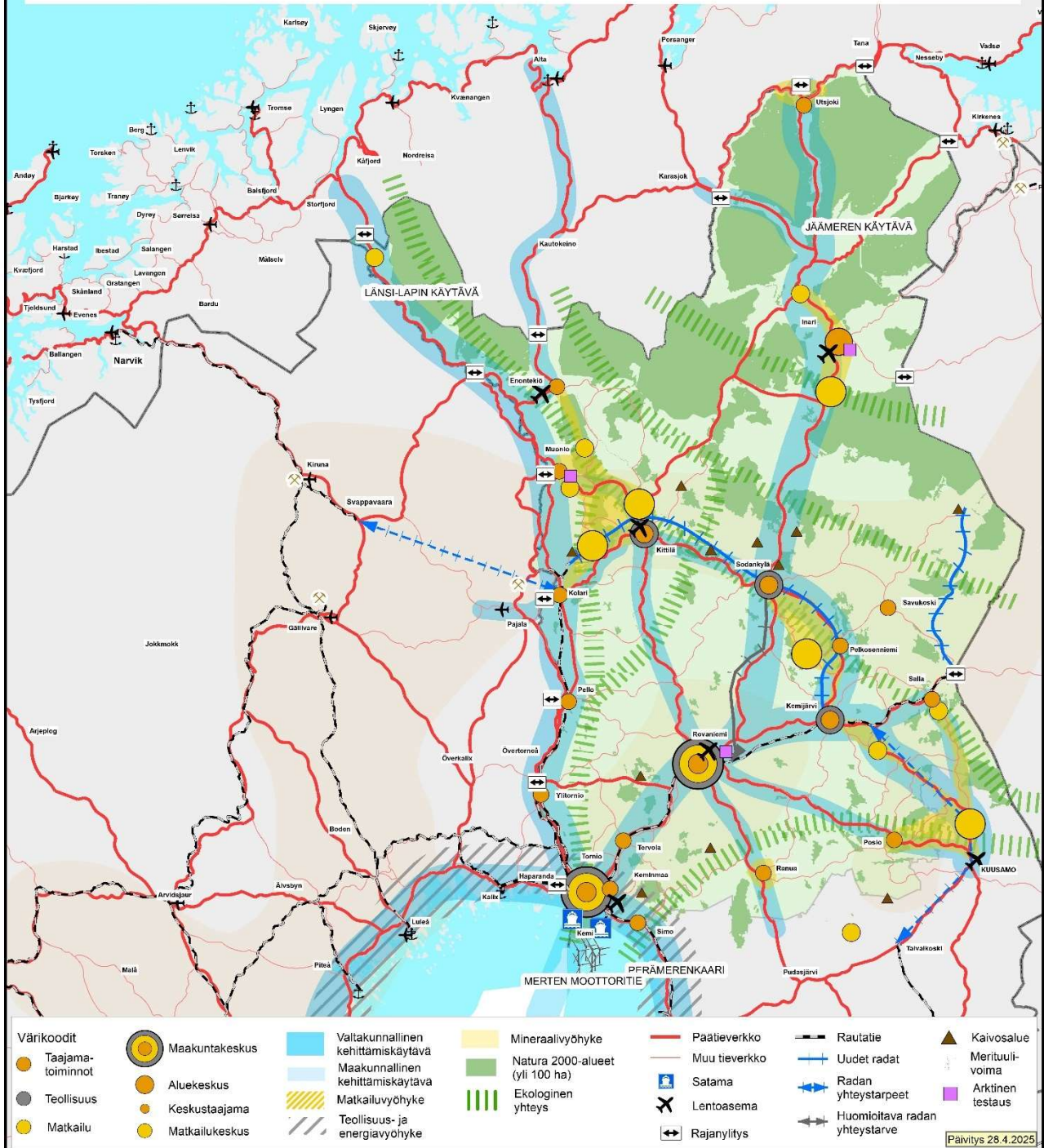
Tulevaisuuden aluerakenne muodostuu monien tekijöiden summana. Siihen vaikuttavat muun muassa globaalit kehityskulut, demografiset muutokset, ilmastonmuutos sekä erilaiset maankäyttö- ja liikennetarpeet. Aluerakenteen visiokartta on kuvaus suunnasta, johon aluerakennetta halutaan kehittää pitkällä aikavälillä. Se ilmaisee lappilaisten tahtotilan, mutta elää ajassa. Karttaa tarkastellaan uudelleen vähintään neljän vuoden välein maakuntaohjelman päivityksen yhteydessä ja päivitetään tarvittaessa.

Aluerakenteen visiokartalla ei ole oikeusvaikutuksia, mutta se tarjoaa kokonais kuvan maakunnan tavoiteltavaan kehitykseen ja ohjaa siten maakuntakaavoitusta. Kartassa on osoitettu mm. maakunta-, alue- ja kuntakeskukset, valtakunnalliset kehittämiskäytävät, talouden kehittämisvyöhykkeet, ekologiset yhteydet sekä olemassa oleva liikenneverkko ja sen kehittämistavoitteet. Lisäksi visiokartassa esitetään teollisuus-, mineraali- ja energiavyöhykkeet, Natura 2000 -alueet, sekä kaivos-, merituulivoima- ja arktisen testauksen alueet.

Geopoliittisten muutosten seurauksena Lapin aluerakenteen visiokarttaa on uudistettu. Läntistä ja pohjoista suuntaa ja liikenneyhteyksiä länteen on painotettu Pohjoismaisen yhteistyön tiivistymisen myötä. Nykyisten Lapin raiteiden sekä erityisesti Tunturiradan rakentaminen eurooppalaisella raideleveydellä ja tarvittaessa kaksoisraiteena on tärkeä kehittämistavoite. Aluerakenteen visiokartassa huomioidaan myös muut huoltovarmuuden ja sotilaallisen liikkuvuuden näkökulmat, sekä elinkeinoelämän kehittymisen kannalta tarpeelliset kuljetusyhteydet.

Lapin maakunta muodostuu kuudesta seutukunnasta, joihin mahtuu monia kulttuurisia ja alueellisia erityispiirteitä. Yksi Lapin erityispiirre on saamelaisien kotiseutualue. Alkuperäiskansana saamelaisilla on kotiseutualueellaan kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto, joka määritetään perustuslaissa. Kansainvälisen oikeuden nojalla saamelaisilla on oikeus päättää poliittisista oloistaan sekä edistää omaa taloudellista, yhteiskunnallista ja kulttuurista kehitystään.

LAPIN TULEVAISUUSKUVA 2045+ ALUERAKENNE SEKÄ KEHITTÄMISVYÖHYKKEET JA -KÄYTÄVÄT

3. Maakuntaohjelman visio 2029

Lapin maakunnan visio vuoteen 2029 tiivistyy seuraavasti:

Onnellinen Lappi – hyvinvointia ja kestävää kasvua arktisella alueella

Visio nostaa keskiöön ja tavoitteeksi lappilaisten oman kokemuksen siitä, mitä on elämä Lapissa. Onnellisuus -termi viittaa myös Suomen menestykseen vuosittain julkaistavassa World Happiness Reportissa, jossa Suomi on sijoittunut ensimmäiseksi jo kahdeksatta vuotta peräkkäin. Lappi on onnellisen maan onnellisin maakunta.

Visio tuo esiin myös sitä, miten onnellisuutta voidaan rakentaa: Vain huomioimalla ihmisten hyvinvointi ja tavoittelemalla kasvua kestävästi. Lisäksi visiossa tuodaan esiin Lapin sijainti arktisella alueella, jonka ominaispiirteet ja strategisuus huomioidaan kaikessa kehittämisessä.

4. Missiot vuoteen 2029

4.1 Lähtökohtana kestävä kehityksen tavoitteet

Lappi-sopimukseen on määritelty kehittämistehtäviä, missioita, joiden edistämiseen maakunnan eri toimijat sitoutuvat omissa rooleissaan seuraavien neljän vuoden aikana. Missioiden lähtökohtana ovat olleet YK:n Agenda 2030 - kestävä kehityksen toimintaohjelman tavoitteet (Sustainable Development Goals). Kaikki tavoitteet ovat tärkeitä ja edistettäviä asioita, mutta niistä on pyritty poimimaan erityisesti Lapin näkökulmasta keskeisiä tavoitteita. Nämä SDG:t ovat:

- 3. Terveyttä ja hyvinvointia
- 4. Hyvä koulutus
- 7. Edullista ja uusiutuvaa energiaa
- 8. Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua
- 9. Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja
- 13. Ilmastotekoja
- 16. Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto
- 17. Yhteistyö ja kumppanuus

Kestävä kehityksen tavoitteista johdetut missiot sitovat Lapissa tehtävän työn osaksi laajempaa kokonaisuutta. Lappi pyrkii edistämään omalta osaltaan arktisen alueen maakuntana kestävää, turvallista ja oikeudenmukaista kehitystä.

4.2 Kestävästi menestyvä Lappi

Kehittämistehtävä: Rakennamme kestävää kasvua ja turvaamme alueellisesti tasa-arvoista kehitystä.

Lappi edistää kestävää ja vastuullista kasvua puhtaan talouden, uusiutuvan energian, kaivostoiminnan ja matkailun teemoissa koko Euroopan hyväksi. Varmistamme puhtaan siirtymän investointipotentiaalin toteutumista huomioiden vaikutukset väestöön, alueen kestävyys ja elinvoimaan, muihin elinkeinoihin, luontoon sekä ilmastonmuutokseen.

Lapilla on erityisiä vahvuuksia puhtaan siirtymän toteuttamiseen tueksi, kuten raaka-aineita ja vahvaa kiertotalousosaamista. Kriittiset ja strategiset mineraalit auttavat vastaamaan globaaliin kysyntään, joka on kasvanut ja jatkaa kasvuaan yhteiskunnan sähköistymisen, digitalisaation sekä teknologioiden kehittymisen myötä. Raaka-aineiden jatkojalostusasteen kasvattaminen, kiertotalouteen panostaminen, resurssitehokkuuden lisääminen ja uusien tuotteiden sekä innovaatioiden kehittäminen puhtaan siirtymän tueksi ovat Lapille tärkeitä tavoitteita. Kehitämme elinkeinotoimintaa kestävästi, vastuullisesti ja huomioiden sosiaalinen hyväksyttävyys.

Maakunnan elinvoimaa vahvistetaan kehittämällä yritys- ja investointimyönteistä toimintaympäristöä ja -kulttuuria sekä luomalla yhdessä edellytyksiä pk-yritysten kasvu, kansainvälistymiselle ja sujuville sukupolven- ja omistajanvaihdoksille. Investointien houkuttelemiseen panostetaan. Lisäksi edistetään vastuullista ja kokonaiskestävää paikallistaloutta, joka edistää talouden monipuolistumista, yritysten kestävä liiketoiminnan kehittymistä ja oikeudenmukaista puhdasta siirtymää. Kokonaiskestävään paikallistalouteen kuuluvat myös kestävät julkiset hankinnat.

Yritys- ja investointimyönteinen toimintaympäristö edellyttää ennakoivaa ja strategista kehittämistä, joka yhdistää aluekehityksen, kaavoituksen ja eri toimijoiden yhteistyön. Kestävä kasvu ja puhtaan siirtymän mukaiset investoinnit – kuten uusiutuvan energian, kriittisten raaka-aineiden, kiertotalouden tai puhtaan teknologian ratkaisut – tarvitsevat toteutuakseen vakaan ja ennustettavan toimintaympäristön, toimivan liikenneinfrastruktuurin, riittävää tietopohjaa ja sosiaalisen toimiluvan.

Lappi profiloituu arktisen alueen asiantuntijana ja olosuhdeosaajana. Geopoliittisen toimintaympäristön muutokset ovat luoneet uhkakuvia, mutta tarjoavat myös uusia mahdollisuuksia aluekehitykseen. EU:n ReArm Europe aloitteen myötä Lapin vahvojen toimialojen – metsä, malmit ja matkailu – rinnalle on nousemassa neljäs ala: maanpuolustus. Puolustusyhteistyö ja varautuminen vaativat investointeja ja osaamista. Yritysten näkökulmasta esimerkiksi Suomen NATO-jäsenyyden hyödyntäminen edellyttää

kilpailutusosaamista sekä pk-yritysten verkostoitumista ja yhteistyön lisäämistä. Mahdollisuuksia löytyy myös kaksoiskäytön ja kaksoiskehittämisen näkökulmista. Kaksoiskehittäminen tarkoittaa käytännössä geopoliittisen tilanteen ja uusien kumppanuuksien hyödyntämistä aluekehityksen välineenä, tavoitteena luoda uutta liiketoimintaa ja löytää tuotteille uusia markkinoita keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tämä edellyttää panostamista osaamisen, kyvykkyyksien ja kilpailukyvyyn kasvattamiseen.

Elinkeinojen kehittymisen ja huoltovarmuuden kannalta kriittistä, fyysistä ja digitaalista saavutettavuutta kehitetään toteuttamalla Lapin liikennestrategiaa ja tiivistämällä pohjoismaista yhteistyötä. Lapin liikennejärjestelmä kehittyy pohjoismaisessa yhteistyössä kestävästi tukien alueen elinvoimaa ja kasvua sekä liikkumisen sujuvuutta ja turvallisuutta. Tavoitteena on, että elinkeinoelämän ja sotilaallisen liikkuvuuden kuljetukset ovat toimivia ja tehokkaita normaali- ja poikkeusoloissa, ja infrastruktuurin kaksoiskäyttöisyyden mahdollisuudet paranevat ja tukevat pohjoismaista yhteistyötä.

Suomen, Ruotsin ja Norjan yhteistyötä lisätään liikennejärjestelmän ja -palvelujen kehittämisessä, erityisesti elinkeinoelämän tarpeiden, sotilaallisen liikkuvuuden ja huoltovarmuuden teemoissa. Rautatieliikenteen yhteyksiä ja eurooppalaisen raideleveyden toteutumista Lappiin edistetään Rail Nordican ja Tunturiradan osalta. Lisäksi kehitetään raideyhteyttä Tornio-Haaparannan ja Kolari-Svappavaaran kautta Narvikin satamaan sotilaallisen liikkuvuuden ja elinkeinoelämän kuljetusten kehittämiseksi.

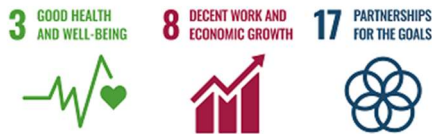
Lapin liikennejärjestelmän tavoitteena on, että matkailun ja arjen liikkumisen palvelut ovat helppokäyttöisiä ja liikkuminen kestäväää ja turvallista. Ympärivuotisen julkisen liikenteen yhteyksien palvelutasoa sekä suorien lentoyhteyksien tarjontaa maailmalta ja Helsinki-Vantaan kautta kehitetään. Myös pienempien lentoasemien (Kemi-Tornio, Enontekiö, Sodankylä) toimintaedellytykset turvataan.

Lappilaiset haluavat pitää koko Lapin asuttuna ja elinvoimaisena sekä rakentaa alueellisesti tasa-arvoista kehitystä. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kehittämispanostusten kohdentamista Venäjän hyökkäyssodan Itä-Lappiin kohdistuvien negatiivisten vaikutusten kompensointiin tai digitaalisten palvelujen saatavuuden kehittämistä. Erilaisiin äkillisiin tai hitaisiin rakennemuutoksiin tulee reagoida siten, että elämisen ja kehityksen edellytykset säilyvät tasapainoisesti eri puolella Lappia. Myös saamelaiden oikeudet ja perinteisten elinkeinojen harjoittamisen edellytykset tulee turvata.

Kestävällä paikallistaloudella on tärkeä merkitys alueellisesti tasa-arvoisessa kehityksessä myös huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Tasa-arvoista kehitystä tukevat myös lappilaisten vaikutusmahdollisuudet omalla paikkakunnallaan sekä päätöksenteon avoimuus ja läpinäkyvyys.

Laajemmassa kansallisessa kuvassa alueellinen tasa-arvoisuus tarkoittaa mm. sitä, että uudella EU:n ohjelmakaudella harvan asutuksen rahoitus (NSPA) kohdentuu kokonaisuudessaan alueille, joille se on tarkoitettu eli Pohjois- ja Itä-Suomeen. Myös Pohjoisen ohjelman tehokas toimeenpano palvelee alueellisesti tasa-arvoista kehitystä.

4.3 Vetovoimainen Lappi

Kehittämistehtävä: Kehitämme veto- ja pitovoimaa sekä viestimme siitä vahvalla Lappi-brändillä.

Lapin muuttovetovoima on ollut vahvaa muutaman viime vuoden aikana ja väestön väheneminen on pysähtynyt. Tästä huolimatta pitkällä aikavälillä suurimman näköpiirissä olevan haasteen Lapin kehitykselle muodostaa edelleen väestön väheneminen ja osaavan työvoiman puute. Tulevina vuosina on tärkeää aikaansaada muuttoliikettä Lappiin: uusia asukkaita, osaavaa työvoimaa ja kestäviä investointeja. Vetovoiman kasvattamisen lisäksi on välttämätöntä parantaa maakunnan pitovoimaa, jotta erityisesti nuoret ja työikäiset saataisiin kiinnittymään Lappiin vakituisesti.

Kuntien vahvuuksia ja elinvoimaa kuvaavan EVP-indeksin (MDI 2025) perusteella Lappi menestyy suhteellisen hyvin, vaikka kuntien välillä onkin suuria eroja. Elinvoiman kehittymisestä kertoo investointien kasvu ja laaja investointipotentiaali; vetovoimasta muun muassa se, että Lapin väkiluku on kehittynyt ennakoitua positiivisemmin viime vuosina. Myös matkailun kasvu kertoo vetovoimasta. Hyvää kehitystä haastaa ennen kaikkea työvoiman saatavuus. Kilpailu osaavasta työvoimasta on kovaa koko maassa ja myös kansainvälisesti. Siksi osaajien houkutteluun, Investointien konkretisoitumiseen ja pitovoiman kehittämiseen tarvitaan toimenpiteitä.

Lappi tarvitsee elinkeinojen tarpeita vastaavaa työ- ja osaamisperäistä rekrytointia, sekä ratkaisuja kohtaanto-ongelmaan. Erityisesti nuoria ja työikäisiä sekä opiskelijoita ja kansainvälisiä erityisosaajia on saatava kiinnostumaan Lapista ja jäämään tänne töihin ja asumaan. Työvoiman saatavuuden haasteisiin on vastattava räätälöityjen ratkaisujen avulla huomioiden myös, että Lapilla on työnhakijalle paljon annettavaa. Lapissa tehdään monipuolista työtä kehittyvässä ja kilpailukykyisessä työelämässä.

Työvoimakilpailussa tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota nuoriin. Useat nuoret ovat valmiita jäämään tai palaamaan Lappiin, mikäli opiskelu- ja työmahdollisuuksia on paremmin tarjolla. Nuoret kaipaavat enemmän esimerkiksi valinnanmahdollisuuksia ja etäopiskelutarjontaa ammatilliseen ja korkeakoulutukseen myös pienissä kunnissa, sekä työharjoittelu- ja kesätyöpaikkoja. Myös opiskeluaikaisten työelämäyhteyksien vahvistamisella ja kansainvälisten osaajien kotoutumisella on suuri merkitys.

Lappilaiset mikro- ja pk-yritykset tarvitsevat kannusteita ensimmäisten kansainvälisten osaajien palkkaamiseksi. Lisäksi tarvitaan tukea yritystoiminnan siirtämiselle Lappiin, uuden yrityksen perustamiseen tai jo olemassa olevan yritystoiminnan ostamiseen tai omistajavaihdokseen. Kestävän paikallistalouden näkökulmasta yritysten menestystekijöinä nähdään kestävyys ja vastuullisuus sekä yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Yhdenvertaiset,

inklusiiviset ja tasa-arvoiset työmarkkinat tukevat lappilaisten hyvinvointia ja Lapin veto- ja pitovoimaa.

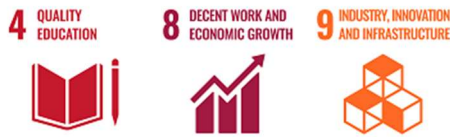
Vahva ja monipuolisesti Lapin mahdollisuuksista viestivä Lappi-brändi on tärkeä työkalu osaajien houkutteluun sekä Suomesta että kansainvälisesti. Brändin tehokas hyödyntäminen edellyttää paitsi brändinmukaisen markkinointiviestinnän toteuttamista, myös tuotteiden, palvelujen ja toimintatapojen kehittämistä brändiä rakentaviksi, sekä brändinmukaisen ”asukaskokemuksen” tukemista. Lappi-brändin kehittäminen ja ylläpito vaativat pitkäjänteistä työtä ja kohdennettuja toimenpiteitä näkyvyyden varmistamiseksi ja tunnettuuden kasvattamiseksi. Näihin kuuluvat muun muassa jatkuva asiakasymmärryksen kasvattaminen brändin eri käyttäjäryhmistä, brändin johtaminen tiedolla ja panostus yhteismarkkinointitoimenpiteisiin.

Lapin pitovoiman tärkeitä osa-alueita ovat mm. tarpeita vastaavien asuntojen saatavuus erityisesti harvaanasutuilla, mutta myös kasvavilla alueilla; peruspalvelut kuten päiväkotit, koulu ja terveydenhuolto; julkisen liikenteen toimivuus sekä yhteisöllisyys, osallisuus ja monipuoliset harrastusmahdollisuudet kulttuurista liikuntaan ja erilaisiin tapahtumiin. Kehittämistyössä huomiota tulee kiinnittää perheisiin kokonaisuutena ja myös puolison työllistymismahdollisuuksiin.

Lapin puhdas luonto ja arktiset olosuhteet ovat Lapin vahvuuksia ja tärkeimpiä syitä muuttaa Lappiin ja asua Lapissa. Turvalliset, luonnonläheiset, palvelutarjonnaltaan monipuoliset ja viihtyisät kuntakeskukset ja kylät ovat tärkeä pitovoimatekijä, joilla muuttajia ja erityisesti perheitä saadaan kiinnittämään Lappiin pysyvinä asukkaina.

Lapissa ikääntyvän väestön kokemus ja viisaus hyödynnetään työelämän voimavarana. Työelämän joustavuutta ja monimuotoisuutta lisäämällä voidaan valjastaa jo olemassa oleva työvoimapotentiali sekä houkutella uutta osaavaa työvoimaa. Kokemuksen ja moninaisuuden arvostaminen työpaikolla lisää myös osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja työssäjaksamista.

4.4 Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi

Kehittämistehtävä: Kasvatamme kilpailukykyä panostamalla osaamiseen ja vahvistamalla TKI-toimintaa

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa kasvatetaan lappilaisista lähtökohdista kansainvälisille markkinoille toteuttamalla Lapin älykkään erikoistumisen strategiaa. Lapissa panostetaan myös osaamisen kehittämiseen ennakoimalla tulevaisuuden osaamistarpeita, sekä turvaamalla ja kehittämällä koulutusmahdollisuuksia kaikilla koulutuksen tasoilla alueellisten tarpeiden mukaisesti.

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta (TKI) on uusimman tiedon tuottamista ja soveltamista kestävän kilpailukyvyn kehittämiseksi. TKI-toiminnan kasvattaminen edellyttää osaamis- ja koulutustason nostamista sekä panostamista TKI:n merkityksen ymmärtämiseen, elinkeinolähtöiseen TKI-toimintaan ja toimintatapojen kehittämiseen yhteistyössä.

Lapin älykkään erikoistumisen strategia ohjaa TKI-toimintaa Lapissa. Strategian temaattiset painopisteet (kiertotalous, hyvinvointi- ja elämyspalvelut luonnosta; uusiutuva energia ja teknologiat) mahdollistavat Lapin vahvojen toimialojen kehittämisen, mutta antavat tilaa myös uusien alojen kuten puolustusteollisuuden kehittymiselle.

Lapin älykkään erikoistumisen strategian 2023–2027 tavoitteet ovat:

- Edistää tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden kykyä tukea lapin mikro-, pienten- ja keskisuurten yritysten innovaatiotoimintaa.
- Uudistaa tutkimus- ja koulutussektorin osaamista ja yhteistoimintamalleja.
- Edistää yritysten halukkuutta investoida osaamisen, tuotannon, palveluiden ja prosessien kehittämiseen ja parantaa Lapin houkuttelevuutta investointikohteena.
- Vahvistaa yritysten, tutkimus- ja koulutuslaitosten, kuntien, julkisen sektorin, kehittämisorganisaatioiden sekä kansalaisyhteiskunnan välistä yhteistyötä strategisten painopisteiden ympärillä.

Lapissa TKI-toiminnan panostukset ovat muuta maata pienemmät, mikä selittyy osittain mikro- ja pk-yritysten suurella osuudella ja yksityisen pääoman vähäisyydellä. Eroa kavennetaan panostamalla maakunnan innovaatiojärjestelmään ja erityisesti yksityisen rahoituksen lisäämiseen, julkisiin TKI-ympäristöihin ja -henkilöstön osaamiseen, lappilaisten pk-yritysten aktivointiin innovaatiotoimintaan sekä kansainvälisiin kumppanuuksiin. Lisäksi kiinnitetään huomiota innovaatioiden kaupallistamiseen ja aineettoman pääoman luomiseen muun muassa kasvattamalla toimijoiden brändiosaamista sekä hyödyntämällä luovaa osaamista ja muotoilun ammattitaitoa. Lapin monipuolisesti hyödynnettävä aluebrändi toimii myös tärkeänä innovaatiotoiminnan tukena.

Lapin tutkimus- ja oppilaitosten, kuntien ja muun julkisen sektorin sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tiiviissä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa toteuttama TKI-työ luo edellytyksiä innovaatioiden syntymiselle. Lisäksi tarvitaan yksityistä pääomaa ja sijoittajia, jotka ovat valmiita panostamaan Lapin potentiaaliin ja innovaatioiden kehittämiseen. Yhteistyön lisääminen, elinkeinoelämän tarpeisiin vastaaminen ja yksityisen rahoituksen hankkiminen ovatkin keskeisiä kehittämistavoitteita TKI-toiminnassa. Yrityksiä tuetaan innovaatiotoimintaan luomalla toimivia tukirakenteita ja kannustavaa kulttuuria, sekä toteuttamalla Lapin yrittäjyysstrategiaa. Loppukäyttäjien tarpeet nostetaan TKI-toiminnan keskiöön. TKI-ympäristöjä kehitetään niin, että ne ovat näkyviä, helposti lähestyttäviä ja aidosti yritysten hyödynnettävissä. Myös Lapin hyvinvointialue toteuttaa omaa TKI-strategiaansa.

Koulutus- ja osaamistason nosto vastaavat omalta osaltaan osaajapulan haasteeseen ja tukevat maakunnan kehitystä. Panostuksia tarvitaan laadukkaaseen peruskoulutukseen, vahvaan toisen asteen koulutukseen, riittäviin aloituspaikkoihin ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa, jatkuvan oppimisen mahdollisuuksiin ja saamenkielisen koulupolun tukemiseen. Lapin oppilaitosten resurssointia turvataan vahvalla edunvalvonnalla sekä ylläpitämällä jatkuvaa tilannekuvaa maakunnan kehityksestä ja tulevaisuuden osaamistarpeista. Uusia yhteistyömalleja kehitetään osaamisen uusiutumisen, osaamisen vaihdon ja osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi. Lapissa sijaitsevien tutkimuslaitosten tuottaman tiedon hyödynnettävyyttä ja sovellettavuutta yritysten kilpailukyvyn edistämiseksi parannetaan.

4.5 Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi

Kehittämistehtävä: Teemme toimenpiteitä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi, sekä turvaamme luonnon monimuotoisuutta.

Lappi pitää kiinni tavoitteesta olla hiilineutraali maakunta vuoteen 2035 mennessä ja sitoutuu ilmastolain tavoitteisiin koskien ilmastonmuutoksen hillintää ja sen vaikutuksiin sopeutumista. Lappi tavoittelee 80 % päästövähennyksiä vuoteen 2030 mennessä Hinku-laskentaan kuuluvissa päästöissä (vuoden 2007 tasosta) ja sitoutuu myös Suomen kansallisiin ilmastotavoitteisiin, jotka liittyvät taakanjakosektorin vähennystavoitteisiin vuoteen 2050 mennessä. Lisäksi Lapin tavoitteena on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen maakunnassa ja edistää maankäytön suunnittelussa myös luonnon vahvistumista.

Lapin arktinen luonto on muutoksessa, sillä arktinen alue lämpenee noin neljä kertaa nopeammin kuin maapallo keskimäärin (Ilmatieteenlaitoksen raportti: Ilmastonmuutos Lapissa 2025). Lapin ilmasto on lämmennyt jo yli kolme astetta esiteolliseen aikaan verrattuna ja lämpeneminen jatkuu, mikäli kasvihuonekaasupäästöjä ei globaalisti rajoiteta. Lapissa ilmastonmuutos lyhentää lumisen kauden pituutta, nostaa talven lämpötiloja, lisää sateisuutta ja voimistaa helteitä. Maastopalot, metsätuhot, helteet ja vieraslajit ovat yleistyneitä uhkia Lapin tulevaisuudelle. Myös ilmastonmuutoksen heijastevaikutukset maailmalta kasvavat. Ruoantuotannon edellytysten heikkeneminen ja vesipulan paheneminen korostavat kotimaisen ruoantuotannon ja huoltovarmuuden tärkeyttä. Matkailijavirrat pohjoiseen saattavat kasvaa entistä nopeammin ilmastonmuutoksen myötä. Päästövähennysratkaisut voivat luoda myös uusia markkinoita lappilaisille toimijoille.

Lapissa ilmastonmuutoksen hillintään liittyvät muun muassa uusiutuvan energiantuotannon lisääminen Lapissa, energiasta tuotteeksi/uusiutuvien polttoaineiden investoinnit (vetyhankeet), energiatehokkuuden parantaminen, vähähiilisiin ratkaisuihin siirtyminen ja vaihtoehtoisten polttoaineiden jakeluverkoston edistäminen.

Ilmastonmuutokseen hillintää edistetään myös Lapin liikennestrategian tavoitteilla. Esimerkiksi vuoteen 2036 mennessä vaihtoehtoisten käyttövoimien saatavuutta parannetaan kaikilla liikennemuodoilla, ja kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä kehitetään kaupunkiseuduilla sekä kunta- ja matkailukeskuksissa. Lisäksi Lapin liikennestrategian vuoteen 2050 tähtäävän vision mukaan liikennejärjestelmä on kehittynyt hiilineutraaliksi ja se on älykäs ja globaaleihin muutoksiin sopeutunut. Suorat ja kestäväillä käyttövoimilla operoitavat lentoyhteydet vahvistavat Lapin saavutettavuutta sekä väyläverkko ja liikenteen palvelut mahdollistavat päästöttömän liikenteen ja liikenneturvallisuuden nollavision saavuttamisen.

Ilmastonmuutoksen hillinnän ohella on tärkeää kohdistaa huomiota entistä enemmän myös sopeutumiseen. Keskittyminen sopeutumiseen tuottaa säästöjä, vähentää omaisuusvahinkoja sekä lisää turvallisuudentunnetta ja luottamusta tulevaisuuteen.

Sopeutumistarve korostuu erityisesti luonnonvara-aloilla (maatalous, metsätalous, porotalous, kalatalous), joihin ilmastonmuutos tuo uusia taloudellisia ja turvallisuusriskejä. Kasvukauden pidentyminen tuo muutoksia esimerkiksi maatalouteen, mikä on ruuantuotannon ja huoltovarmuuden kannalta myös positiivinen mahdollisuus, mikäli se osataan hyödyntää oikealla tavalla. Myös matkailu, kaivosteollisuus ja liikenne ovat haavoittuvaisia ilmastonmuutoksen vaikutuksille. Sopeutumisessa avainasemassa ovat tuotekehitys, luontopohjaisten ratkaisujen hyödyntäminen laajasti, sekä luonnon monimuotoisuutta tukevat ennallistaminen ja ekologiset kompensatit.

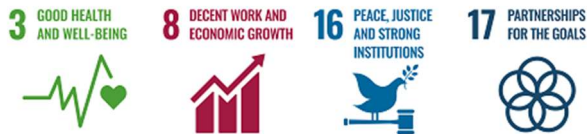
Lapissa tehdään toimenpiteitä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi edistämällä Lapin Green Deal -tiekartan toteutumista ja toteuttamalla muun muassa Lapin ilmasto- ja energias strategiaa, liikennestrategiaa ja alueellista metsäohjelmaa. Ilmastonmuutokseen on sopeuduttava myös kokonaisturvallisuuden näkökulmasta, osana laajempaa varautumisen teemaa. Ilmastonmuutos näkyy jo nyt lappilaisten arjessa ja sopeutumista tarvitaan myös yksilötasolla. Ilmastonmuutokseen sopeutumista edistetään paikallisesti muun muassa tukemalla Lapin kuntia luontopohjaisten ratkaisujen käyttöönotossa ja osallistamalla paikallisyhteisöt sopeutumistoimien suunnitteluun. Uudet suunnittelutavat ja toimintamallit mahdollistavat ilmastonmuutokseen sopeutumista ja luontopositiivisuuden saavuttamista.

Luonnolla on lappilaisille erityinen merkitys, sillä se on keskeinen tekijä asukkaiden hyvinvoinnille ja tärkein syy muuttaa Lappiin. Luonnolla on vahva itseisarvo. Luonnon itseisarvon tunnustaminen korostaa vastuuta, joka on huomioitava maankäytön suunnittelussa talouskasvun ja puhtaan siirtymän tavoittelun rinnalla.

Maankäytön suunnittelun tavoitteena on edistää alueiden kestävä kehitystä ja luonnonvarojen kestävä käyttöä. Sen avulla paitsi kehitetään elinvoimaa, myös parannetaan elinympäristön laatua sekä hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista. Maankäytön suunnittelulla sovitaan yhteen alueiden käyttöön liittyvät sosiaaliset, taloudelliset ja ekologiset näkökulmat. Luonto huomioidaan kaikessa maankäytön suunnittelussa varmistaen maakuntatasolla luonnon monimuotoisuuden säilymistä ja vahvistumista. Maakunnan visiorakennekartan ekologiset käytävät muodostavat luontotyyppien yhtenäisyyden ja ekologisten yhteyksien kannalta keskeisen rungon. Lisäksi huomioidaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita luontokohteita.

Maakuntatasolla alueidenkäytön suunnittelua ohjaa yleisellä tasolla maakuntakaava, mutta viime kädessä päätöksenteko kuuluu kunnille. Alueidenkäytön suunnittelu edellyttää osaamista ja punnittuja ratkaisuja päätöksenteon kaikilla tasoilla. Yhteensovittaminen kehittämisen ja säilyttämisen välillä voi olla haastavaa, koska usein myös säilyttämisen vaihtoehto on arvokas. Uusien investointien täytyy myös lunastaa alueella sosiaalinen toimilupa. Kestävän ja vastuullisen kehityksen varmistamiseksi osaamisen kasvattamiseen, tarvittaviin selvityksiin ja kaavoitukseen on suunnattava lisää resursseja niin maakunta- kuin kuntatasollakin.

4.6 Yhteinen Lappi

Kehittämistehtävä: Edistämme lappilaisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Väestön hyvinvointi on olennainen osa maakunnan elinvoimaa ja vetovoimaa. Hyvinvoinnin osa-alueita ovat riittävät peruspalvelut, vakaa talous ja toimeentulo, turvallinen ja hyvinvointia tukeva elinympäristö sekä yhteisöllisyys ja osallisuus. Lapissa panostetaan hyvinvointiin edistämällä terveyttä ja ennaltaehkäisemällä sairauksia, turvaamalla peruspalvelujen saatavuutta, sekä ehkäisemällä syrjäytymistä ja tukemalla yhteisöllisyyttä.

Lappilaisten hyvinvointia haastavat runsas sairastavuus, työkyvyn ongelmat, yksinäisyys ja elintapoihin liittyvät tekijät. Osaltaan haasteita lisäävät ikääntyvän väestön suuri määrä ja siitä johtuva palvelutarpeen kasvu. Lapin pitkät välimatkat, heikot julkiset kulkuyhteydet ja liikkumisen kustannukset vaikeuttavat sosiaalisten kontaktien ylläpitoa, harrastustoimintaa ja vaikuttamismahdollisuuksia. Yksinäiseksi itsensä tuntevien osuus on Lapissa suurin koko maan lukuihin verrattuna. Erityisen haavoittuvassa asemassa hyvinvoinnin mittareiden näkökulmasta ovat nuoret.

Nuorten hyvinvoinnin parantaminen on Lapin tulevaisuudelle ratkaisevan tärkeä tavoite. Positiivista on se, että monilla nuorilla on halukkuutta jäädä Lappiin, mikäli koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia löytyy. Nuoria huolestuttavat alueiden autioituminen, palvelujen katoaminen, heikot julkiset liikenneyhteydet ja kavereiden puute. Nuoret toivovat, että heitä osallistetaan vahvemmin kuntien päätöksentekoon ja heidän ääntään kuullaan aidosti. Yksinäisyyden ehkäisy, sekä osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ovat tärkeitä toimenpiteitä nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi.

Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteinen tehtävä on edistää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä omassa roolissaan ja yhteistyössä. Hyvinvointialueen tehtävä on järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut ja kuntien tehtävä on järjestää asukkailleen peruspalvelut, kuten esimerkiksi koulutus- ja varhaiskasvatuspalvelut, sekä huolehtia kulttuuripalvelujen saatavuudesta. Lapin neljä työllisyysaluetta vastaavat työvoimapalvelujen järjestämisestä. Kuntien, hyvinvointialueen ja työllisyysalueiden yhteistyötä tulee edelleen tiivistää, jotta asukkaiden tarpeita vastaavat palvelut saadaan tehokkaasti järjestettyä. Esimerkiksi työllisyysalueen ja sosiaalipalvelujen tiiviillä yhteistyöllä voidaan varmistaa tuen tarpeessa olevan työntekijälle tehokas palveluohjaus ja tukea näin työntekijän palaamista työmarkkinoille, mikä ratkaisee osaltaan myös kohtaanto-ongelmaa.

Lapissa jatketaan Lapin arjen turva -toimintamallin toteuttamista. Se on eri toimijoiden yhteistyötä, joka tähtää kuntien ennaltaehkäisevän hyvinvointi- ja turvallisuustyön tehostamiseen ja työllisyyden lisäämiseen ja toteuttaa siten Lapin kestävästä paikallistalouden tavoitteita. Toimintamallissa ajatuksena on, että jokainen Lapin asukas kantaa omalta osaltaan vastuuta hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisestä. Tätä tavoitetta tuetaan

kehittämällä yhteiskunnallisia innovaatioita ja tarjoamalla hyvinvointia ylläpitäviä palveluja julkisen, yksityisen ja järjestösektorin yhteistyönä. Vastuullista ja kokonaiskestävää paikallistaloutta rakennetaan pitkäjänteisellä kehitystyöllä sekä koulutus- ja tutkimuslaitosten, kehittämisorganisaatioiden, julkisen sektorin, yritysten, kolmannen sektorin toimijoiden ja Lapin asukkaiden yhteistyöllä.

Epävakaina aikoina on tärkeää rakentaa ja ylläpitää alueellista resilienssiä ja kriisinkestävyyttä. Yhteisöllisyyttä kehitetään Lapin voimavaraksi, sillä vahvoilla yhteisöillä on hyvinvoinnin ja resilienssin näkökulmasta tärkeä merkitys. Yhteisöllisyyden tukena hyödynnetään luontoa, kulttuuria ja taidetta, sekä edistetään liikunnallisuutta ja terveellisiä elämäntapoja. Keskeisessä roolissa yhteisöllisyyden vahvistamisessa ovat järjestöt, liikunta- ja harrastustoimintaa järjestävät organisaatiot, taide- ja kulttuuripalvelujen tuottajat, tapahtumatuottajat ja kyläyhteisöt. Toimintaan ohjataan resursseja ja kehitetään fasilitetteja.

(Sitaatti verkostosta: ”Lapin tulevaisuus tarvitsee toivorikkaan narratiivin, joka vahvistaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja alueen elinvoimaa.”)

5. Toimeenpano ja seuranta

Lappi-sopimuksen tavoitteiden toteutumista seurataan vuosittain erilaisten indikaattoreiden ja mittareiden avulla sekä ylläpitämällä jatkuvaa ja ajantasaista tilannekuvaa maakunnan kehityksestä. Lapin Tilanne- ja kehityskuva sekä Lapin alueelliset kehitysnäkymät raportit julkaistaan vuosittain Lapin luotsi verkkopalvelussa. Kahden vuoden kuluttua Lappi-sopimuksen hyväksymisestä toteutetaan väliarviointi, jossa kartoitetaan myös missioiden laadullisten tavoitteiden etenemistä. Lapin ennakkoinnin toimintamallia hyödynnetään maakunnan kehittämiseen liittyvien muutosten ja trendien tulkinnassa. Tiedolla johtamisen tavoitteena on, että missioita toteutetaan päämäärätietoisesti, mutta tarvittaessa muutoksiin pystytään reagoimaan nopeasti ja joustavasti.

Keskeisiä seurantamittareita ja indikaattoreita on määritelty Lapin indikaattoritalo -kuviossa. Numeraalisten tunnuslukujen seuraamisen lisäksi seurantajärjestelmiä kehitetään edelleen myös laadullisten tavoitteiden, kuten esimerkiksi puhtaan siirtymän etenemisen, seurantaan. Älykkään erikoistumisen toimeenpanoon on määritelty omat seurantakriteerit, joilla eri toimenpiteiden ja kehittämispanostusten alueellista vaikuttavuutta voidaan seurata.

LAPIN INDIKAATTORITALO

LIITE 1: Saamelaiskulttuuriosio

LIITE 2: Tiivistelmä ympäristöselostuksesta